

Vakıflar Genel Müdürlüğü Bünyesinde Oluşturulacak Bir Anıt Eser Kurulu;

"NURUOSMANIYE KÜLLİYESİ ÖRNEĞİ"

A Monument of the Board Work Established Within General Directorate of Foundations;
"NURUOSMANIYE COMPLEX AS AN EXAMPLE"

Dr. Olcay Aydemir | *Y.Mimar, Vakıflar İstanbul 1.Bölge Müdürlüğü*
Ayşe Öztürk | *Mimar, Vakıflar İstanbul, 1.Bölge Müdürlüğü*

Bu çalışmada Nuruosmaniye Külliyesi, restorasyon süreci, kullanım ve yönetim sorunları, Vakıf ve Kültürel Miras arasındaki ilişki irdelenerek anlatılmaya çalışılmış, mevcut yasa ve yönetmelikler çerçevesince bir çözüm önerisi üzerinde durulmuştur.

(Mevcut Yasa ve Yönetmelikler: 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile çeşitli kanunlarda değişiklik yapılması hakkında Kanun, 5737 sayılı Vakıflar Kanunu, 2919 sayılı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreterliği Teşkilat Kanunu, 15/01/2004 tarih ve 25 sayılı, 22/09/2004 tarih 50 sayılı, 29/12/2005 tarih ve 102 sayılı, TBMM Milli Saray, Köşk, Kasır ve Müştemilatın Bakım, Onarım ve Korunmasına İlişkin Yönetmelik.)

Anahtar Kelimeler: Vakıf, kültür varlığı, külliye, yönetim planı.

In this study, Nuruosmaniye Complex's restoration process, users and management issues, tried to be explained by examining the relationship between the Foundation and the Cultural property, and tried to be explained a solution within the framework existing laws and regulations.

(Law No: 2863, on Protection of Cultural and Natural Heritage, Cultural and Natural Heritage Protection; Law No: 5226, Cultural and Natural Heritage Protection Act and the Law on the amendment of various laws, Law No: 5737, Law on Foundations, Law no: 2919, the General Secretariat of the Organization of Turkey Grand National Assembly Act, dated 01.15.2004 and 25 numbered, dated 09.22.2004 No. 50, dated 29.12.2005 No. 102, Parliament National Palace, mansions, pavilions and outbuildings Maintenance, Repair and Protection Regulation.)

Key Words: Vaqf, cultural property, cultural building complex, management plan Existing laws and regulations.

Vakıf, tarih boyunca süregelen yardımlaşma ve dayanışma duygusunun kurumsallaşmış halidir. Kendisine emanet edileni, koruma ve sürdürme işlevinin organize edilmesidir. Osmanlı'dan günümüze vakıf; devlet, dil, din, ırk ve cinsiyet ayırımı yapmadan sahip olduğu gelirleri, muhtaç olana âdil ve makul ölçülerde dağıtarak sosyal görevini sürdürmektedir. Diğer taraftan ise, kendisine emanet edilen kültür varlığını, elindeki kaynaklarla koruyup ve sürdürerek geçmişten günümüze bir köprü kurmaktadır. Bu anlamda da üzerine düşen çok önemli bir görevi yerine getirmektedir. Bu organizasyon, geleneksel yönetim şeklini modernize etmiş uygun yasa ve yönetmeliklerle kurumsal yapısını oluşturarak, diğer oluşumlara örnek teşkil etmiştir.

Osmanlı döneminden günümüze ulaşmış cami, medrese, hastane, han, hamam, köprü, çeşme, su tesisi, imarethâne vb kamusal nitelikli kurumların neredeyse tamamı, padişahlar ve diğer yönetici zümreler ile bunların yakınlarında

hayrat olarak yaptırılmıştır. Ancak, bunların sürekliliğini sağlamak üzere gelirlerini temin eden kervansaray, bedesten, dükkân, bağ, bahçe gibi diğer mal ve mülkler de akar olarak vakfedilmiştir. Böyle bir organizasyon, yönetim modeli, sanayileşme öncesi Osmanlı toplumsal yapısının örgütlenme biçimine ilişkin çok önemli bilgiler aktarmaktadır. Kurulan vakıflar ve vakıfların topluma sunduğu hizmetler bu döngü sayesinde yüzyıllar boyunca yaşatılabilmektedir.

Vakıf modeli tüm Osmanlı topraklarında gerçekleşirken, kuşkusuz en önemli örnekler İstanbul'da ortaya çıkmıştır. Kentin en önemli noktalarında, günümüzde Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün mülkiyetinde olan, çeşitli tarihlerde kurulmuş farklı vakıfların bünyesinde bulunan anıtsal yapılar ve yapı grupları yer almaktadır. Bunlar arasında yer alan Süleymaniye, Sultan Ahmet, Nuruosmaniye, Fatih külliyesi gibi yapılar konumlanmaları ile kentin silüetini belirlemektedirler.

Fotoğraf 1. Caminin Çemberlitaş yönünden görünümü (Murat Sav, 2012)

Fotoğraf 2. Külliyeeye ait dükkânların Nuruosmaniye Caddesinden görünümü (Murat Sav, 2012)

Bu yapı ve yapı gruplarının korunmasına yönelik çalışmalarda, Vakıf yapılarının korunması hakkında çeşitli kararlar alınmakta, yönetmelik, ilke kararı gereğince kararlar alınmakta, ilgili kurullardan geçerek, koruma uygulamaları gerçekleştirilmektedir. Yasal mevzuat ile korunmaları güvence altına alınmış olan bu yapı ve yapı gruplarından, İstanbul Tarihi

Yarımadada olanlar aynı zamanda İstanbul Dünya Miras Alanları kapsamında da yer almaktadır. Bu ise söz konusu yapıları farklı bir mevzuat ve yönetim ile karşı karşıya bırakmakta, yapıların kenti oluşturan tüm katmanlar ile birlikte ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Bu noktada, kültür mirası bir vakıf yapısına sadece koruma uygulamasının

Fotoğraf 3. Kapalıçarşı'nın Nuruosmaniye minaresinden görünümü

yapılmasından öte bir yaklaşımın düşünülmesini gerektirmektedir. Gerek koruma süreci gerekse sonrası bir bütün olarak planlanabilmelidir. Önemli ekonomik bütçelerle gerçekleştirilen restorasyonların sonucunda bu kompleks yapılarının bakımının sürdürülmesi yönetilebilmelidir. Neden bir yönetime ihtiyaç vardır? Bu yönetim nasıl sağlanmalıdır? Soruları aslında bizi bununla ilgili yeni yasa ve yönetmeliklere götürecektir. Mevcut yasa ve yönetmeliklerden; 2863 sayılı kanun; Madde 76. da ; Ek Madde 2 – (Ek:14/7/2004 – 5226/17 md.) Alan yönetimi, müze yönetimi ve anıt eser kurulu;.... c) Taşınmaz kültür varlığı niteliğindeki anıt eserler için ise, o esere münhasır anıt eser kurulu oluşturulur. Kurul; eserin bulunduğu yerdeki üniversitelerin ilgili bölümlerinden öğretim üyeleri, meslek odaları, sivil toplum örgütü temsilcileri ve yerel yönetimlerin temsilcileri ile eserin korunması ve geliştirilmesi için bağışta bulunanlardan Bakanlıkça uygun görülen kimseler ile bu eserler için tasarruf yetkisine sahip idarenin temsilcisinden oluşur. İlgili idarenin temsilcisi bu kurulun başkanıdır. Kurul, eser için mekansal ve fiziksel gelişim, tematik gelişim ve vizyon, eserin korunması ve geliştirilmesi, tanıtım ve teşhir gibi konuları kapsayan yıllık ve beş yıllık koruma ve geliştirme projesi hazırlar. Koruma ve geliştirme projesi kapsamındaki uygulamalar, anıt eserin tanıtımını yapmak, anıt eser için bağış toplamak, onursal ödüller vermek anıt eser kurulunun yetkisindedir. Kurul;

eserin korunması, yaşatılması ve geliştirilmesine ilişkin her yıl düzenli olarak rapor hazırlar. İlgili idareler bu raporları değerlendirmeye almak zorundadır.... demektedir. Konuya açıklık getirilen bu maddenin dışında Milli Saraylar bünyesinde yürütülen restorasyon çalışmalarında da benzer bir kurul görev yaparak, bir örnek oluşturmaktadır.

Bu açıdan baktığımızda mülk sahibi olarak Vakıflar Genel Müdürlüğü bünyesinde de son yıllarda yürütülen tüm büyük restorasyonlarda, işin büyüklüğüne göre, danışman veya bilim kurulu denetiminde restorasyonlar yapılmış ve yapılmaktadır. Bugün Genel Müdürlüğümüzce yürütülmekte olan Nur-u Osmaniye Camisi çevre düzenlemesi projesi çerçevesinde yukarıda bahsi geçen konulara değinilmekte; Bilim Kurulu ve İdaremiz yetkilileri ile yapılan toplantılarda eşgüdüm için, Fatih Belediye Başkanlığı, Müftülük (camii görevlileri), tahsisli Kurumlardan (medrese ve imaret) STK'lar, Kültür ve Turizm Bakanlığı (Nuruosmaniye Kütüphanesi), İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Türbeler Müdürlüğü (Türbe), Müftülük (Hünkâr Kasrı), Cami ve hünkâr kasrı altında kalan alan dükkânlar ile çevresinde yer alan hanların dükkân sahipleri ve kiracıları ile toplantılar planlanmaktadır.

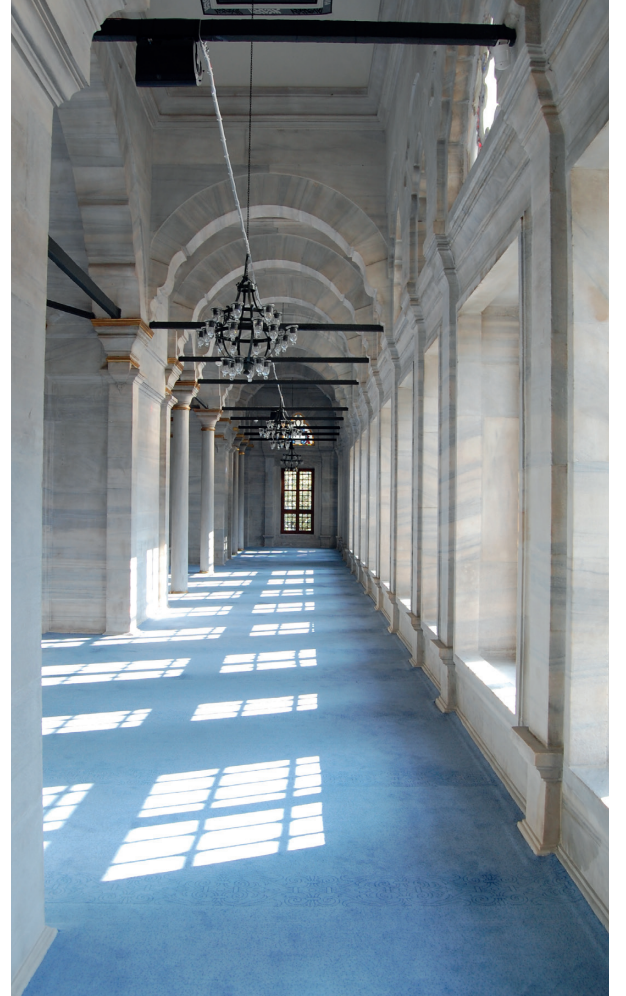
Nuruosmaniye Külliyesi, 18.yüzyıldan itibaren ticaretin yoğun sirkülasyonunu, yapılaşmasını içeren bir çevrede inşa edilmiştir. Bugün de bu yoğun sirkülasyon devam

Fotoğraf 4. Cami mahfil kati (Murat Sav, 2012)

etmekte olup, hatta günümüzde ziyaretçi ihtiyaçlarına göre otopark, wc, dinlenme, seyir meydanları gibi ihtiyaçlar olduğu gözlemlenebilmektedir. Külliye çevresinde, Constantinus Sütunu/Çemberlitaş, Fatih Bedesteni/Sandal Bedesteni, Atik Ali Paşa Camisi, Atik Valide/Çemberlitaş Hamamı, Vezir Hanı, Kapalı Çarşı, Hünkâr kasrı ve medresesi altında dükkânlar yer almaktadır. Külliye içinde yer alan avlular Kapalıçarşı ve Hanlar bölgesi gibi yoğun ticaret işlevlerini kapsayan alan ile ilişki kuracak biçimde yapılandırılmış olduğundan avlu içinde yoğun bir yaya trafiği görülmektedir.

Külliye içindeki tüm organizasyonel ve yönetimsel konular, bilim kurulu ve İdareemiz yetkilileri arasında yapılan toplantılarda tartışılarak; anıtsal yapı olarak cami ve çevresini oluşturan tüm yapı gruplarının, yönetim planını, kullanıcı ve ziyaretçi beklentilerini karşılayacak projelerin hazırlanması, yangın yönetimi, kullanıcı-kurumsal ilişkilerin sağlanması için gerekli yönetim ve organizasyonun planlanması, hatta restorasyon sürecinde Caminin önemi, değeri ile ilgili algının artırılması konusunda kararlar alınmış, hatta çalışmalara başlanmıştır. Bu çalışmanın büyük yapı gruplarına, gelecek onarımlara olumlu ve olumsuz (ilk olması nedeniyle) yanları ile bir örnek olacağı beklenmektedir. Burada yasal mevzuat gereği yapılamayan uygulamalar da bulunmaktadır. Bu çok önemli eksiğin de gelecekte kurumların deneyim ve ihtiyaçları doğrultusunda değerlendirilerek, giderileceği beklenmektedir.

Fotoğraf 5. Cami mahfil kati (Murat Sav, 2012)

Fotoğraf 6. Minbere bakış (Murat Sav, 2012)

Bu tür büyük yapıların projelerinin hazırlanmasından itibaren sürecin başladığı düşünüldüğünde; anıtsal yapı ve topluluklarının projelerinin yürütülmesi, değerlendirilmesinde Kültür Bakanlığı, Koruma Kurullarının yerine, onarım sürecinin yönetilmesi için mülk sahibi Vakıflar Genel Müdürlüğüne bir anıt eser Kurulu kurulması, projelerin uzun soluklu değerlendirilmesini, uygulamanın sistemli, bilimsel olarak yürütülmesini sağlayacaktır. Koruma Kurullarının tüm öz verisi ve çabasına rağmen, yoğunlukları ve özellikle İstanbul kentinin de büyüklüğü düşünüldüğünde bu tür önemli yapılar ya çok uzun süre değerlendirilmek

Fotoğraf 7. Mihrap (Murat Sav, 2012)

için sıra beklemekte, kimi zaman da yapı grupları içindeki bütünlük sağlanamamaktadır. Bu durumda özellikle onarımı devam eden işlerde hem ekonomik, hem zaman, hem de kurumsal imaj açısından olumsuzluklar yaşanmaktadır. Bu tür anıtsal yapı ve yapı gruplarının sürdürülebilirliği için "Anıt Eser Kurulu Kurulması" yapının geleceği açısından büyük önem taşımaktadır. Bu da ancak ilgili kurumların Alan Başkanlığı ile birlikte bu konuyu bütüncül şekilde ele alarak, sağlıklı bir yönetim planı rehberinin hazırlaması, olumlu-olumsuz tecrübelerin paylaşılması ile yasal anlamda çözülebilecektir.

Kaynakça

Alan Yönetimi İle Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri İle Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

Kültür ve Turizm Bakanlığından

Resmi Gazete Tarihi: 27.11.2005

Resmi Gazete Sayısı: 26006